

St. representant Brach:

1. oktober

109576

686

1948. 25. oktober. — Innst. fra Undersøkelseskommisjonen av 1945. III.

operasjoner tillater det. Hvis okkupanten respekterer vår konstitusjon, kunne det muligens sies at Stortinget med rette ville kunne innkalles for å ta stilling til alminnelige forvaltningsmessige spørsmål. Jeg ser at hr. Grøner er av den oppfatning og det er atskillige argumenter som taler for at man måtte kunne gå så langt. Men selv det spørsmål kan være tvilsomt. I nærværende tilfelle er det imidlertid på det rene at tyskerne ikke respekterte vår konstitusjon. Det var tyskerne som tok initiativet til å innkalle Stortinget ved at Terbovens stedfortreder dr. Dellbrügge, den 13. juni fremla en dagsorden for et stortingsmøte på Eidsvoll. Da spørsmålet om Stortingets innkalling og spørsmålet om avsetning var koblet sammen fra første stund av, blir det i virkeligheten ett spørsmål vi står overfor. Kunne presidentskapet lovlig imøtekomme de tyske krav?

Det er ikke her spørsmål om de personer det gjelder eller deres motiver. Ingen gjør presidentskapets medlemmer ansvarlig for lovbrudd. De handlet under tvang og etter beste overbevisning. Spørsmålet gjelder de handlinger de ble presset til å forberede.

Hvis spørsmålet bare hadde historisk betydning, kunne det vel ikke spille så stor rolle om man må si at det ville ha vært forfatningsmessig riktig eller ei å etterkomme de tyske krav. Men vi må se den sannheten i øynene at alle kriger heretter blir totalitære, og at ethvert middel vil bli brukt av de krigførende makter. Vi kan komme i en lignende situasjon igjen. Derfor er det nødvendig å slå fast hva som er riktig. Kommisjonen mener at det var forfatningsstridig å avsette Regjeringen. Protokollkomiteen er av den oppfatning at spørsmålet er tvilsomt. Men så vidt jeg skjønner, er protokollkomiteen nærmest enig med sin juridiske rådgiver, professor Andenæs, som har gitt en lang juridisk betenkning om spørsmålet. Han sier selv at han ser saken slik:

«Når konge og storting er skilt ad og har forskjellig syn på den politikk som bør føres, er det på det rene at Grunnlovens forskrifter ikke kan overholdes. Spørsmålet blir, hvilken av partene som skal få sitt syn igjennom. Ettersom Nasjonalforsamlingen hos oss som i andre demokratiske land er tyngdepunktet i forfatningen, er det i konfliktstilfelle dens avgjørelse som må legges til grunn. Og konsekvensen må være at en godkjenner de skritt som er nødvendig for å gjennomføre dette selv om de formelt sett strider mot Grunnloven.»

Etter min mening er dette en altfor teoretisk og formalistisk tankegang. Det forelå ikke noen konfliktssituasjon fordi Regjeringen og Stortingets medlemmer hadde et forskjellig syn på situasjonen. Stortingets syn hadde noen

tid i forveien kommet til uttrykk ved den fullmakt det hadde gitt Regjeringen. Det var de tyske folkerettsstridige krav som i tilfelle ville ha kunnet framtvinge et vedtak, og det spørsmål vi behandler er fortolkningen av et slikt mulig vedtak på bakgrunn av vår forfatning. Om den tvang man her stod overfor sier professor Andenæs:

«En kan endelig tenke på muligheten for at tyskerne ville benytte seg av tvang og trusler rettet mot de enkelte medlemmer av Stortinget. Denne fremgangsmåte ble imidlertid ikke brukt. Og om den hadde blitt brukt, ville den beslutning som var fremtvunget, vært ugyldig.

Alt i alt synes jeg ikke der er en slik forskjell mellom Stortingets og Regjeringens handlefrihet i den foreliggende situasjon at det av den grunn er berettiget å si at avgjørelsesmyndigheten her er gått over fra Stortinget til Regjeringen. Men det er selvsagt et spørsmål det kan være delte meninger om.»

Ja, herom må det i sannhet kunne være delte meninger. Vi har hørt hr. Moseid redegjøre for den tvang og de trusler de norske forhandlere stod overfor. Selv om disse trusler kanskje har fått større dimensjoner etter hvert som hr. Moseid arbeidet med sitt stoff, kan det vel ikke være noen tvil om at den defaultistiske, jeg vil si den ydmykende defaultistiske stemning som forhandlerne og deres rådgivere synes å ha arbeidet under, — at denne stemning var et resultat av tyskernes trusler. Det må selvsagt innrømmes at en nasjonalforsamling i et okkupert område aldri vil kunne stå helt fritt, selv om man godkjenner at en nasjonalforsamling kan lovlig innkalles i et okkupert land. Men det er dog grader av ufrihet. Her er det på det rene at tyskerne ville bruke Stortinget til å forandre vår forfatning i strid med folkeretten. En kan ikke en gang si at de gjorde det ringeste forsøk på å skjule sine hensikter. Det skulle holdes et møte på Eidsvoll, bare valget av stedet skulle vise hva det dreiet seg om. Tyskerne antydte at de i tilfelle av et avslag ville sende norsk ungdom til Tyskland. Jeg vet ikke hvor meget tvang professor Andenæs vil forlange. I hvert fall må ansvarlige menn ha følt det like hardt som om truselen gjaldt deres egen person.

Når professoren ikke finner at det er en vesensforskjell mellom Stortingets og Regjeringens handlefrihet sommeren 1940, beveger han seg på et område som han ikke behersker. Her er det ikke spørsmål om jus, her er det spørsmål som en hvilken som helst borger kan ha like riktige formeninger om. Regjeringens avhengighet av de allierte var i hvert fall etter min mening av en helt vesensforskjellig karakter. Det er blitt nevnt tidligere. Vi var et krigførende land. Vi kjempet sammen med Stor-